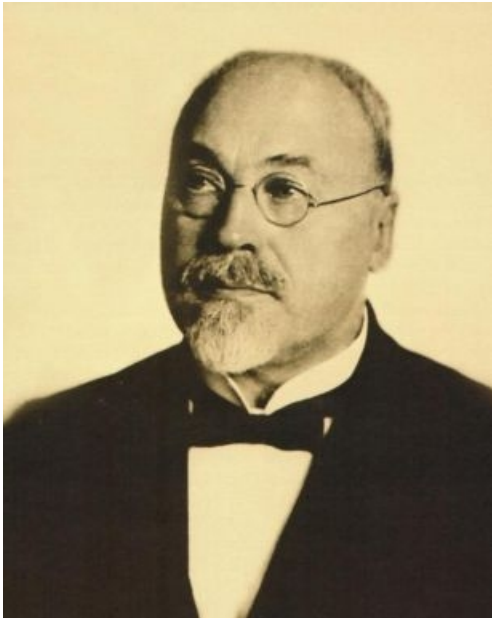

Gustavs Zemgals

Publicēts: 12.03.2021.

Gustavs Zemgals dzimis 1871. gada 12. augustā Džūkstes pagastā. Mācījies Nikolaja ģimnāzijā Rīgā, 1899. gadā beidza Maskavas Universitātes Juridisko fakultāti.

Pēc studiju beigšanas strādā Rīgā kā zvērināts advokāts. 1901. gadā ievēlēts par Rīgas Latviešu strādnieku un amatnieku biedrības "Jonatans" priekšsēdētāju. Aktīvi darbojās arī biedrībās Latviešu amatnieku palīdzības biedrībā un skatuves biedrībā "Jaunais teātris". 1905. gadā ir avīzes "Jaunā Dienas Lapa" galvenais redaktors. Piedalās Latviešu demokrātiskās partijas dibināšanā.

No 1918. līdz 1920. gadam Gustavs Zemgals pilda Rīgas pilsētas mēra pienākumus. No 1918. līdz 1919. gadam G. Zemgals ir Latvijas Tautas padomes viceprezidents.

1918. gada 18. novembrī vada Latvijas neatkarības pasludināšanai veltīto svinīgo aktu Nacionālajā teātrī. No 1921. līdz 1923. gadam – Saeimas deputāts. No 1921. gada 10. jūnija līdz 1923. gada 26. janvārim ir apsardzības ministrs. 1926. gada 16. novembrī G. Zemgalam piešķirts III šķiras Triju Zvaigžņu ordenis.

No 1927. gada 8. aprīļa līdz 1930. gada 9. aprīlim ir Valsts prezidents. 1929. gada 9. novembrī saņem I šķiras Triju Zvaigžņu ordeni.

Vēlāk, laikā no 1931. līdz 1934. gadam, ir Saeimas deputāts. No 1931. līdz 1932. gadam – finanšu ministrs. 1933. gadā tiek ievēlēts par Ūnijas Baltijas sadarbībai prezidentu.

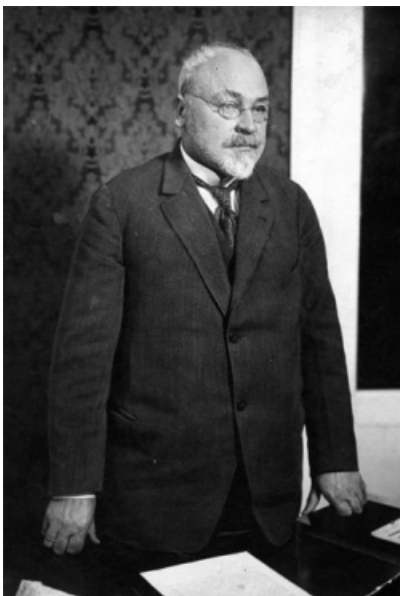
Miris 1939. gada 6. janvārī, apglabāts Rīgā, Meža kapos. Savā prezidentūras laikā G. Zemgals ne reizi nenoturēja nevienu Ministru kabineta sēdi savā vadībā un tikai vienu reizi bija nosūtījis kādu likumprojektu Saeimai atpakaļ otrreizējai caurskatīšanai, turklāt nevis satura, bet juridiska iemesla dēļ.

Biogrāfija

Zemgaliētis Gustavs Zemgals dzimis 1871. gada 12. augustā Džūkstes pagastā. Tēvs Jānis bija amatnieks. Pirmo izglītību viņš ieguva Rīgā Nikolaja ģimnāzijā, tālāko izglītību ieguva Maskavas Universitātē, kur 1899. gadā beidza Juridisko fakultāti. Studiju laikā viņš piederēja pulciņam, kas toreiz grupējās ap liberāli sociālistisko laikrakstu "Dienas Lapa". Pēc studiju beigšanas viņš atgriezās Rīgā, kur sāka strādāt kā zvērināts advokāts un aktīvi darbojās toreizējās nelielajās latviešu progresīvi sabiedriskajās organizācijās – latviešu amatnieku un strādnieku biedrībā "Jonatāns", "Ziemeļis", "Torņkalns", Latviešu amatnieku palīdzības biedrībā un skatuves biedrībā "Jaunais teātris".

Sākoties Krievijas–Japānas karam 1904. gadā, Zemgalu mobilizēja un kā rezerves leitnantu nosūtīja uz fronti Tālajos Austrumos, kur viņš pavadīja pusotru gadu. Pēc demobilizācijas 1905. gada beigās Gustavs Zemgals atgriezās Rīgā, kas jau bija ierauta lielajā 1905. gada revolūcijas mutulī. Zemgals piedalījās jauna, mēreni liberāla un sociālistiska laikraksta "Jaunā Dienas Lapa" izdošanā un kļuva par šī laikraksta atbildīgo redaktoru. Kopā ar Arvīdu Bergu, Augustu Deglavu un vairākiem citiem politiskajiem darbiniekiem viņš nodibināja jaunu politisko partiju – Latviešu demokrātisko partiju. Tās statūtus un programmu palīdzēja izstrādāt aktīvs sociāldemokrāts – advokāts Ansis Bušēvics. No 1912. līdz 1915. gadam Zemgals darbojās arī demokrātiskās pilsonības mēnešraksta literatūrai, zinātnei un sadzīvei "Domas" redakcijā, oficiāli būdams šī žurnāla atbildīgais redaktors, kaut faktiskais redaktors bija literatūras kritiķis Ērmanis Pīpiņš.

I Pasaules karam sākoties, Zemgals palika Rīgā. 1917. gada 6. martā Rīgas pilsētas galva, konservatīvais politiskais darbinieks Andrejs Krastkalns uzņēmās Vidzemes guberņas pārvaldnieka amatu. Par Rīgas pilsētas galvu 1917. gada 23. aprīlī izraudzīja Gustavu Zemgalu. Īsu laiku Zemgals bija arī Vidzemes guberņas pārvaldnieka vietnieks. Neraugoties uz revolūcijas intensificēšanos, 1917. gada rudenī Rīgas pagaidu dome atkal izraudzīja Zemgalu par pilsētas galvu. Zemgals šajā laikā darbojās Latviešu radikāldemokrātiskā partijā, kurā aktīvi darbojās arī Dr. Kārlis Kasparsons, domnieks Jānis Zālītis, Dāvis Rudzītis un citi.

Vācu okupācijas laikā Zemgals palika Rīgā un darbojās Latviešu demokrātiskā blokā. 1918. gada 17. novembrī plkst. 22 vakarā Rīgas Latviešu amatnieku biedrības telpās astoņu latviešu politisko partiju un Latgales pārstāvis, Marģeram Skujeniekam

prezidējot, izveidoja Latvijas Tautas padomi, kas nākamā dienā proklamēja neatkarīgu Latvijas Republiku. Gustavs Zemgals kā Latvijas Tautas padomes priekšsēdētāja otrais biedrs, priekšsēdētājam Čakstem klāt neesot, bija tā persona, kurai bija gods oficiāli atklāt 1918. gada 18. novembra plkst. 16.30 Nacionālā teātra telpās Latvijas valsts proklamēšanas aktu. Tā paša gada 3. decembrī viņu ievēlēja par Rīgas pilsētas domes priekšsēdētāju.

Lieliniekiem tuvojoties, Latvijas Tautas padome pilnvaroja Čaksti un Zemgalu doties uz ārzemēm aizstāvēt Latvijas valsts intereses. 1919. gada sākumā Zemgals atgriezās toreizējā Pagaidu valdības mītnē Liepājā. 16. aprīlī Zemgals atklāja Latvijas Tautas padomes sēdi. Pēc tam, kad vācieši bija apcietinājuši daļu Latvijas valdības locekļu un pārējie atradās angļu apsardzībā uz tvaikoņa *Saratov*, 1919. gada 13. maijā Latvijas Tautas padome Zemgala vadībā formāli grasījās atkal pārņemt politisko varu, bet Zemgalu kopā ar Erastu Biti, Buševicu, Frici Menderu un Robertu Kroderu apcietināja 1. vācu gvardu rezerves divīzijas komandieris ģen. Tīde it kā par vācu ieceltā Ministru prezidenta Andrieva Niedras nolaupīšanu.

Pēc Pagaidu valdības atgriešanās Rīgā 1919. gada 8. jūlijā Zemgalu atkal iecēla par Rīgas pilsētas galvu un ievēlēja par Latvijas Tautas padomes viceprezidentu. 1920. gadā viņu ievēlēja no Zemgales par deputātu Satversmes sapulcē, bet viņš no mandāta atteicās, lai strādātu advokatūrā. Viņu ievēlēja arī par Zvērināto advokātu padomes priekšsēdētāju. 32 gadus viņš bija arī Latvijas amatnieku krājaizdevu sabiedrības sastāvā.

1921. gada 15. jūnijā darbu sāka Latvijas ārpolitikas pamatlicēja un Ministru prezidenta Zigfrīda Annas Meierovica kabinets. Šajā kabinetā Zemgalam līdz 1923. gada 26. janvārim bija jāveic apsardzības ministra pienākumi. Pēc tam Zemgals atkal atgriezās privātā dzīvē kā notārs Rīgā, kaut arī ne pilnīgi. Viņu ievēlēja I Saeimā Demokrātiskā centra un bezpartejisko sabiedrisko darbinieku grupā, kur viņam bija jāaizstāj partijas biedrs Jānis Čakste, kad viņu ievēlēja par Valsts prezidentu.

Margēra Skujenieka kreisās valdības laikā nomira Valsts prezidents Jānis Čakste, kurš bija spējis ap sevi apvienot dažādus politiskus novirzienus, bet viņam līdzīgu valstsvīru politiskajā skatuvē nebija daudz. Izvērtējis dažādus politiskos darbiniekus, toreizējais ārlietu ministrs Fēlikss Cielēns nolēma izvirzīt demokrātiskā Zemgala kandidatūru. Piekrietošu atbildi Zemgals sniedza tikai pēc vairāku dienu ilgas šaubīšanās. 1927. gada 8. aprīlī pēc vairākkārtējas balsošanas ar 73 pret 23 balsīm Saeima Gustavu Zemgalu ievēl par Valsts prezidentu.

Gustavs Zemgals par Valsts prezidentu kļuva 56 gadu vecumā. Kā valsts vadītājs, nebūdam lielāko politisko partiju pārstāvis, viņš spēja apvienot dažādu virzienu grupējumu un arī minoritāšu intereses. Politikā Zemgals sekoja sava priekšgājēja nodibinātajām tradīcijām un, kaut arī nebija tik pārliecinošs un izsmalcināts kā Jānis Čakste, tomēr labi tika galā ar valsts reprezentācijas pienākumiem. Gustavs Zemgals, audzis grūtos apstākļos, bija ļoti darbīgs, kautrīgs un dzīves stilā vienkāršs, labi zināma bija viņa atklātā nepatika pret protokolu, iespējams, traucēja arī vājās franču valodas zināšanas. Par vienu no svarīgākajiem prezidenta pienākumiem uzskatīja visu sabiedrības slāņu iesaistišanu valsts demokrātiskajos institūtos un valsts prestiža vairošanu.

Gustava Zemgala prezidentūras laikā norisinājās arī Latvijas valsts vizīte Zviedrijā, kas Latvijai tai laikā netieši nozīmēja pilnīgu atzīšanu kaimiņvalstī un iekļaušanos Ziemeļeiropas demokrātisko nāciju saimē. 1929. gada 28. maijā Gustavs Zemgals ieradās valsts vizītē Stokholmā. Zviedrijas karaļa Gustava V atbildes vizīte Latvijā notika 1929. gada 29. jūnijā.

Zemgala Valsts prezidenta pilnvaru laiks beidzās 1930. gada 9. aprīlī. Otrreiz kandidēt uz augsto amatu viņš kategoriski atteicās. Savas darbības laikā viņš ne reizi nebija iejaucies likumdošanas darbā, nebija ierosinājis nevienu likumprojektu, nenoturēja nevienu Ministru kabineta sēdi savā vadībā un tikai vienu reizi bija nosūtījis kādu likumprojektu Saeimai atpakaļ otrreizējai caurskatīšanai, turklāt arī nevis satura, bet juridiska iemesla dēļ.

Pēc aiziešanas no Valsts prezidenta amata Zemgala politiskā darbība turpinājās IV Saeimā, kur viņu ievēlēja kā Demokrātiskā centra un bezpartejisko sabiedrisko darbinieku frakcijas pārstāvi. Parlamentārieši Zemgalu ievēlēja par ārlietu, finanšu, tirdzniecības un rūpniecības komisijas locekli. 1931. gada 11. decembrī Gustavu Zemgalu uzaicina kļūt par finanšu ministru, tomēr budžeta un citu finanšu jautājumu domstarpību dēļ ar pārējiem Ministru kabineta locekļiem un Saeimas attiecīgo komisiju viņš drīz vien demisionē, turpinot darbu kā ierindas deputāts. Turpmāko divu gadu laikā viņš savu komisiju vārdā referē 17 reizes, galvenokārt par ārpolitikas problēmām. Zemgalam bija lieli nopelni arī Baltijas tautu tuvināšanā, ietverot arī Skandināvijas valstis. 1933. gadā viņu ievēlēja par Baltijas Ūnijas prezidentu. Visu savu mūžu palika pārliecināts demokrāts, bija opozīcijā Ulmaņa režīmam autoritārā perioda beigās.

Gustavs Zemgals nomira vēl brīvajā Latvijā – 1939. gada 6. janvārī Rīgā 65 gadu vecumā, apglabāts Rīgas Meža kapos.

<https://www.president.lv/lv/gustavs-zemgals>